

(Foredrag i Oslo Militære Samfund 9. oktober 2017, tekst publisert på Samfundets hjemmeside [https://www.oslomilsamfund.no/foredrag-russlands-historie-formende-faktorer-for-dagens-utfordringer/.](https://www.oslomilsamfund.no/foredrag-russlands-historie-formende-faktorer-for-dagens-utfordringer/))

Mandag 9.oktober 2017, gjestet mag. art. Odd Gunnar Skagestad Oslo Militære Samfund og avleverte foredraget «Russlands historie – formende faktorer for dagens utfordringer». Et høyst aktuelt tema i dagens spente geopolitiske sikkerhetssituasjon.

Om foredragsholderen:

Odd Gunnar Skagestad – som i høst er bokaktuell med ‘Fra Lenin til Putin – Hundre år som rystet verden’ – har over 40 års fartstid i norsk utenriktjeneste, herunder 7 år i Sovjetunionen/Russland. Du kan lese mer om ham [her](#). Se også hans publiseringer på minerva.no: *Odd Gunnar Skagestad (f. 1944) er en aktiv skribent og samfunnsdebattant, og har tidligere hatt artikler i bl.a. Samtiden, Nytt Norsk Tidsskrift og Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift.*

Oslo Militære Samfund 9. oktober 2017:

Formann, generaler og admiraler, mine damer og herrer!

FLAK 1 – FORSIDE

TITTEL:

«Russlands historie – formende faktorer for dagens utfordringer»

- La meg begynne med et berømt sitat av den russiske diplomat og dikter Fjodor Tjutsjev som levde for 200 år siden: «Russland kan ikke *forstås* – Russland må man bare *tro* på!»
- Tjutsjev siteres til stadighet den dag i dag. Men for oss nordmenn er Russland, i kraft av dets størrelse, geografiske naboskap og turbulente historie, noe som vi bare *må* forsøke å forstå. I Norges forhold til omverdenen er Russland en konstant variabel, med et skiftende, men alltid betydningsfullt innhold. Vi må uopphørlig forsøke å forstå dets diplomatiske manøvreringer, dets militære kapasiteter, prioriteringer og hensikter, samt hvilke motiver – situasjonsbetingede eller langsiktige – som driver dets lederskap.
- For å forstå et land og dets nåtid, må vi kjenne dets fortid – landets historie.
- For å forstå dagens Russland – forstå hva Putin og hans regime står for, er det nødvendig å kjenne forhistorien.
- Russlands historie handler fremfor alt om *makt* – om hva mennesker gjør med makten og hva makten gjør med menneskene. Russlands historie er også en fortelling om *definisjonsmakt* – makten til å bestemme hva som er riktig og hva som er galt, hva som er sant og hva som er usant... Makten til å tolke fortiden og derigjennom styre samtiden og nåtiden.
- La oss gå 100 år tilbake i tid: Lenins statskupp 7. november 1917 – den såkalte Oktoberrevolusjonen.

FLAK 2 – DEN RØDE Plass, LENIN-MAUSOLEET

- Her ser vi Lenins mausoleum på Den Røde Plass i Moskva.
- Mellom mausoleet og Kreml-muren ligger en rekke æresgraver. Her ligger også den amerikanske journalisten og kommunisten John Reed, berømt for sine øyenvitneskildringer fra november 1917, senere utgitt i bokform: «*Ti dager som rystet verden*».
- Om vi skal oppsummere Russlands rolle i verdenshistorien siden den gang, vil jeg si at det har vært «Hundre år som rystet verden».
- Men Russlands historie begynte ikke med Lenins etablering av sovjetstaten:
- I november i fjor avduket Putin – med hele den russiske makteliten tilstede – en gigantisk (17 m høy) statue i Moskva av fyrst Vladimir den Store – den brutale skikkelsen som for over tusen år siden hersket over Kiev og Novgorod, men som i år 988 lot seg døpe og innførte kristendommen til det som senere skulle bli Russland.

FLAK 3 – VLADIMIR DEN STORE

- «Vladimir den Store la det moralske fundamentet som våre liv er basert på», sa Putin, som dermed – sammen med kirken – nå var i ferd med å omskrive Russlands historie.
- Men her snakker vi om forhistorien: Middelalderens Russland var ikke en samlet statsdannelse, men en rekke større eller mindre øst-slaviske fyrstedømmer. Disse hadde det til felles at de omkring år 1240 ble erobret, rasert og undertrykket av det mongolske og senere tatariske imperiet – en situasjon som vedvarte i flere hundre år.
- Det moderne Russland vokste gradvis frem fra 1460-tallet, da storfyrst Ivan III (Russlands «Harald Hårfagre») med utgangspunkt i Moskva begynte å utvide sitt rike og underlegge seg sine naboområder.

FLAK 4 – IVAN III

- Men Ivan III var ikke bare en verdslig imperiebygger – han la også grunnlaget for den historiske misjon som Russland har tiltatt seg på det åndelige/religiøse plan:
- Da Ivan kom til makten, hadde en historisk katastrofe nettopp rammet Europa og hele kristenheten: Det østromerske keiserriket hadde gått til grunne, ved de ottomanske tyrkernes erobring av Konstantinopel i 1453.
- Ivan III, som giftet seg med niesen av den siste østromerske (bysantinske) keiseren, så seg selv som arvtager til dette riket, og utropte Moskva til «Det Tredje Roma» og hele kristenhetens sentrum.
- Ivan III overtok også riksvåpenet fra keiseren i Konstantinopel – dobbeltørnen, som fortsatt i dag er Russlands riksvåpen.

FLAK 5 – RIKSVÅPENET – DEN TO-HODEDE ØRNEN

- Den religiøse misjon: Her ser vi Russlands riksvåpen med landets skytshelgen St.Georg i våpenskjoldet i midten (også Moskvas byvåpen). Georg som dreper dragen er selve symbolet på det godes seier over det onde.
- Dermed hadde Ivan III og hans etterkommere gitt seg selv og Russland en historisk misjon, og etter hvert rykke opp fra «storfyrste» til «keiser» – på russisk «tsar».
- Ivan IIIs erobringkriger i øst, vest, nord og syd innvarslet en prosess som skulle vare helt frem til vår tid – maktbruk for å underlegge seg stadig nye landområder og undertrykke stadig flere folkegrupper.
- Ivan III og hans etterfølgere etablerte det største sammenhengende imperium verden har sett: Gjennom de neste 400 år økte Russlands landområde med over 60 tusen km² – dvs tilsv. Nederland og Belgia til sammen – *i gjennomsnitt pr. år.*
- Russlands posisjon i verden er basert på bruk av MAKT. Det gjaldt under tsarriket, i sovjetperioden og det er tilfellet mht. dagens Russland.
- Spørsmålet om hvem som har makt gjennomsyrrer russisk tenkemåte og samfunnsliv på alle nivåer – på det mellommenneskelige plan så vel som på det politiske plan.
- Jeg nevner et eksempel på hvordan dette har formet russisk tenkemåte:
- Da jeg var Norges generalkonsul i Murmansk for et par og tyve år siden hadde jeg en gang besøk av Stortingets Justiskomite, og arrangerte et møte med Guvernøren. Dennes budskap var kort og godt som følger: Russland behøver og vil alltid behøve en TSAR. Stillingsbetegnelsen kan det være det samme med – det være seg storfyrste, imperator, generalsekretær eller president – men det må være en Fører med MAKT, dvs. en tsar.
- Og det er nettopp i forhold til begrepet MAKT at russerne opp gjennom historien har målt og bedømt sine ledere:
- Slik så en fører med makt ut – så lenge det varte:

FLAK 6: Tsar Nikolaj II evnet ikke å bruke eller holde fast på den makten som han hadde arvet, derfor ble og blir han mindre respektert (selv om han nå er blitt helgenerklært og rehabilitert).

FLAK 7: Lenin evnet både å gripe og bruke makten – hensynsløst og nådeløst – noe som avtvang enorm respekt og beundring.

FLAK 8: Stalin tok opp arven etter Lenin – blir i dag beundret for sin evne og vilje til makt.

FLAK 9: Gorbatsjov ble beundret i Vesten på grunn av sin reformpolitikk og humane fremtoning. Men Gorbatsjov var ingen tsar. I Russland blir han derfor dypt foraktet som mannen som hadde makt men ikke var istand til å bruke den da det gjaldt.

FLAK 10: Jeltsin viste at han evnet å bruke makt da det gjaldt, og blir respektert for det – selv om han ikke maktet å hamle opp med et Parlament som motsatte seg hans politiske veivalg.

FLAK 11: Putin har ifølge russiske meningsmålinger gjennom en årrekke hatt en popularitetsoppslutning på stabilt over 80 prosent. Dette er først og fremst fordi han har makt og viser at han har evne og vilje til å bruke makten. Derfor blir han beundret og respektert av den jevne russer.

På dette bildet ser vi Putin i august i år på fisketur i Sibir. Dette er alfa-hannen og macho-mannen Putin: Bar overkropp med svulmende muskler, og halskjede med gullkors. Her lader han opp med sikte på neste års presidentvalg – som han utvilsomt akter å vinne.

FLAK 12 – LJUBJANKA

- Hvor kommer Putin fra? Han kommer blant annet fra denne bygningen – Ljubjanka i Moskva, hovedkvarteret for Russlands sikkerhetspoliti, landets hemmelige tjenester og tilholdsted for noen av de verste bødler i landets historie.
- I min bok «**Fra Lenin til Putin**» (som kom på markedet i dag) beskriver jeg forholdsvis inngående mitt møte og samtale med daværende FSB-direktør Putin 27. april 1999 og ikke minst mine inntrykk av denne personen: Mannen som få måneder senere skulle innta plassen på toppen av landets kommandohøyder. Hvordan dette møtet forløp, vil her være en digresjon.
- Mer interessant er det å merke seg at 1990-tallet ble AVVIKETS DECENNIUM og MULIGHETENES TIDSVINDU i Russlands historie. Det var et tiår da MAKTENS BUD ble utfordret som aldri før i Russlands historie (med mulig unntak av sommeren 1917).
- Det var et tidsvindu som ble lukket nyttårsaften 1999 da Jeltsin brått annonserte sin avgang og Vladimir Putin overtok statsroret.
- Under Putin er Russland nå tilbake i noe som ligner landets tradisjonelle normalsituasjon.
- Som franskmennene sier: – «Plus ça change, le plus c'est la même chose» – altså: – «Jo mer som forandres, desto mer forblir det det samme».
- Men ikke helt – derfor noen ord om **Putinismen**:
- Her ser vi forsiden av tidsskriftet *The Economist* november 2016 – en spesialutgave som handler om :

FLAK 13 – VLADIMIR PUTIN og PUTINISMEN

- Hva er «Putinismen» for noe? Mitt korte svar er at Putinismen er Russlands nåværende statsideologi:
- Russlands statsideologi (statsdoktrine) i det 21. århundre er sammensatt av ulike elementer som må forstås på bakgrunn av landets fortid – dets historie.

FLAK 14 – STATSIDEOLOGI

- Sovjetunionen var en sosialistisk stat. Denne statens legitimitet var basert på den marxistisk-leninistiske ideologi (visjonen om bygging av det klasseløse kommunistiske fremtids-samfunn).
- Da Sovjetunionen brøt sammen, stod det nye Russland uten en klart definert statsideologi (statsdoktrine).

DERMED MELDTE SPØRSMÅLENE SEG:

- Hva var landets politiske systems innhold og berettigelse (dets 'raison d'être?'). Hvordan skulle det nye regime begrunne sin legitimitet – utenriks og hjemlig – og hvilken politikk skulle det føre – sosialt og økonomisk?
- 1990-tallet var avvikets decennium i russisk historie. Det var tiåret da alt syntes mulig.
- For mange var svaret et fremtidsrettet ønske om tilnærming til Vesten – å innføre en vestlig-inspirert samfunnsmodell: Menneskerettigheter, rettssikkerhet, ytringsfrihet, markedsøkonomi og demokrati.
- Da Putin kom til makten, skulle han søke svarene i Russlands fortid – både den fjerne og den nære.

FLAK 15 – PUTIN-RUSSLANDS STATSIDEOLOGI

- Kan kort sammenfattes i to punkter, henholdsvis innenriks og utenriks.
- Innenriks:
- 'Maktvertikalen', dvs. den sterke sentralmakten med en sterk leder (en «tsar») på toppen.
- 'Tradisjonelle verdier': Verdikonservatisme med moralske dyder og familieverdier og ikke minst: Dyrkelse av fortiden, med tre-enigheten: ortodoksi, enevelde, nasjonal karakter (som også hadde vært tsarens valgspråk).
- Det nærmest uoversettelige begrepet 'Passionarnost' (syntese av selvpoppofrelse, disiplin, lojalitet, tapperhet) – I Putins vokabular nærmest innbegrepet av den russiske nasjonalkarakter
- Utenriks:
- 'Geopolitikk' – som ikke det mange tror det er (et jålete populæruttrykk for storpolitikk), men: En kvasi-vitenskap som betyr legitimering av maktbruk inkludert territoriale utvidelser på andre staters bekostning (beslektet med Nazi-Tysklands «Lebensraum»-ideologi, null-sum-tenkning, forestillingen om at makt=rett).
- 'Eurasianisme': Forestillingen om at landets fremtid ligger sammen med Asia – ikke med den angivelig moralsk fordervede Vesten (jfr. 'Strategisk partnerskap' med Kina).

- Vi snakker altså om en statsideologi med rot i tradisjonell russisk forestillingsverden, med elementer som følgende:
- Maktens bud: For russere flest, er makt = rett, og forestillingen om at dette er tingenes naturlige tilstand.
- Politikk, forretninger, mellom-menneskelige relasjoner (og diplomati) et nullsum-spill: Det som den ene parten vinner, vil den andre parten tape.
- ‘Den enes brød er den annens død’.
- ‘Vinn-vinn- situasjon’ en fremmed tanke.
- Russerne vant til å bli systematisk lurt og undertrykket – iallfall av sine egne herskere. Og lederne har på sin side alltid vært flinke til å legge skylden på omverdenen, som følgelig betraktes med mistro.
- Lover, rettsregler og domstoler har aldri vært etablert for å ivareta borgernes rettigheter, men for å legitimere myndighetenes vilkårlige overgrep mot innbyggerne.
- Aksepten av makt som erstatning for rett, og denne mistroen overfor andres (spesielt Vestens) hensikter – inngår i en farlig kombinasjon med forestillingen om Russlands særstilling i forhold til omverdenen og landets historiske misjon som kristenhetens åndelige ledestjerne.
- I denne forestillingsverdenen står Russland for DET GODE i motsetning til DET ONDE prinsipp, jfr. symbolikken med St.Georg som dreper dragen – **(FLAK 5)**.
- Det er i dette perspektivet vi må forstå hvorfor og hvordan Putin bruker den russisk-ortodokse kirke for å legitimere sin makt (mens kirken tilsvarende benytter sin særstilling i forhold til staten for å befeste sin posisjon):
- Her ser vi Putin sammen med den russisk-ortodokse kirkens overhode Patriark Kirill:

FLAK 16 – PUTIN OG PATRIARK KIRILL

- Putin går her inn i en lang russisk herskertradisjon...
- Dette fordi forestillingen om at makt = rett ikke er nok. Makten må legitimeres eller forankres i ett eller annet, helst i noen «høyere prinsipper».
- Putin opererer med et glansbilde av sovjetperioden: Han har sagt at Sovjetunionens sammenbrudd var det 20. århundres største geopolitiske katastrofe. Men Putin har også sagt at Lenins kupp i 1917 var en kriminell handling, og han tror neppe på noen kommunistisk ideologi for å legitimere sin makt.
- I stedet har han søkt tilbake til røttene – til de lange linjene i russisk historie.
- Når det gjelder betoningen av tradisjonelle verdier, kommer den ortodokse kirke inn som nasjonal identitetsmarkør. Forestillingen om det russiske folks historiske misjon og særlige overlegne kvaliteter, både genetisk og på det åndelige plan – at russerne står for edlere verdier enn det materialistiske og moralsk fordervede Vesten. Dette er en fortelling som har appell og vekker gjenklang hos Putins hjemmepublikum.

- En digresjon for å illustrere den ortodokse kirkes symbolbetydning som bærer av og gjenreiser av den nasjonale kontinuitet – etter det avbrekket som skjedde under sovjetperioden:

FLAK 17 – KRISTUS FRELSEREN-KATEDRALEN

- Bygget 1839-83. Sprengt på ordre av Stalin og jevnet med jorden i 1931. Skulle erstattes med en ny bygning (Sovjetenes palass) på 415 meter (verdens høyeste) med en 70 meter høy Lenin-statue på toppen. Men det skjedde ikke. Pga dårlige grunnforhold ble det i stedet anlagt et enormt friluftsbad (1960). Gjenreist under Jeltsin-epoken (1995-99). Verdens høyeste russisk-ortodokse katedral med 103 meter.
- Moskvas hoved-katedral – det er hit Putin kommer for å be i all offentlighet og dermed markere sin samhörighet med kirken og de verdier den står for.
- Putins utenrikspolitiske prosjekt: Å gjenreise det russiske imperiet – som maktfaktor i verdenspolitikken, særlig innenfor «tradisjonelle russiske interesseområder» slik det var under Sovjetimperiet og Tsarriket. Hans politiske forbilde – som enehersker og imperiebygger: Jekaterina II, keiserinnen som på 1700-tallet erobret Ukraina inkludert Krim fra tyrkerne, som slukte mesteparten av Polen og som satte Russland på verdenskartet som stormakt av første rang.
- «Håndgrikelig» eksempel på den samlende symbolikken i arven fra Jekaterina II. Den lille silkesløyfen med sorte og oransje striper – båndet fra St.Georg-ordenen, som Jekaterina innstiftet. Et bånd som i den offisielle propagandaaen binder alle russere (innenfor og utenfor Russlands grenser) sammen i et patriotisk fellesskap:

FLAK 18 – BÅNDET FRA ST. GEORG-ORDENEN

- En liten digresjon: Selv var jeg i Moskva senest i går (for 4. gang på 6 uker), og kunne nok en gang ved selvsyn observere hvordan denne sløyfen spesielt henges opp i bussene – ved inngangsdøren, ved frontruten eller ved siden av sjåføren.
- Tilbake til «dagens Russland»: Har alltid vært et korrumpet samfunn, hvor menneskerettigheter og ytringsfrihet står svakt. Så også under Putin (jfr. stengingen av Amnesty i Moskva 2. november 2016). Men Putin er populær, fordi han er Føreren – han har makt og han bruker makten beslutsomt.
- Putin har også vært heldig: Russisk økonomi har nytt godt av høye eksportinntekter. I de 11 årene 1998-2008, med ekstremt høye råvarepriser, rant pengene inn. Dette medførte øket levestandard for folk flest. Dette er folk takknemlige for – en takknemlighet som kommer Føreren til gode.
- Baksiden av dette bildet var riktignok en enorm sløsing: I stedet for å benytte de gode årene til å modernisere staten og dens økonomi, skjedde det en kraftig

økning i statsutgiftene: Mellom 2005 og 2015 økte statskontrollerte bedrifter og statlige utgifters andel av BNP fra 35 til 70 prosent.

- Putins popularitet må også forstås på bakgrunn av at hans regime er langt mindre brutalt enn i sovjetperioden. Så lenge man er lojale og føyelige, har folk flest det rimelig bra i dagens Russland – iallfall materielt sett bedre enn i noen annen tidligere epoke i landets historie. Det er ikke lenger slik at staten tar livet av millioner på millioner av landets borgere i slaveleirer og masseutrenskninger.
- Kontrasten til den staten som i forrige århundre tok livet av 66 millioner av landets egne innbyggere, er åpenbar.
- Men brutalt nok: Se kronikk i Aftenposten 7.1.2017. (Arkadij Babtsjenko).

FLAK 19 – LIV OG DØD I PUTINS RUSSLAND

- Gravejournalisten Anna Politkovskaja, KGB/FSB-avhopperen Aleksandr Litvinenko, MR-aktivisten Natalia Estemirova, MR-advokaten Sergej Magnitskij, opposisjonspolitikere Boris Nemtsov og Denis Voronenkov – Hva har disse til felles?:
- (1) At de kritiserte Putin, og (2) at de ble drept.

FLAK 20 – LIV OG DØD...

- Hvem blir nestemann? Noen tipper korrupsjonsbekjemperen og organisatoren av protestdemonstrasjoner, Putins argeste kritiker Aleksej Naval'nyj): Han er fremdeles i live, men blir til stadighet trakassert og fengslet (senest i forrige uke).
- Samtidig som Putin slår ned på hjemlige motstandere har han styrket sin stilling på hjemmebane ved å føre en aggressiv utenrikspolitikk. På samme måte som under sovjetstyret har Putin-regimet skapt et fiendebilde av Vesten. Dette ved å piske opp stemningen gjennom løgnpropaganda, som f.eks. myten om at Vesten unyttet Russlands svakhet på 1990-tallet og brøt avtaler som ble inngått etter Sovjetunionens fall.
- Særlig ille: Militære angrep mot naboland og annekasjon av nabolands territorier. Putins bruk av militære maktmidler for å tvinge andre i kne begynte med Tsjetsjenia i 1999:

FLAK 21 – TSJETSJENIA

FLAK 22 – GEORGIA I 2008

FLAK 23 – KRIM-HALVØYA MARS 2014

FLAK 24 – ØST-UKRAINA, DE SISTE TRE ÅRENE

- Både mht. Tsjetsjenia, Georgia, Krim og mht den krigen som foregår i Øst-Ukraina, har Putin lyktes i å vinne propagandakrigen og definisjonsmakten – ikke bare på hjemmebane, men langt på vei også på vestlig kommentatorhold og vestlig opinion. Dere kjenner kanskje uttrykket som man stundom hører, at (vi må) «Forstå Russlands legitime interesser?» (eller endog «...Russlands legitime geopolitiske interesser»)?
- På det neste flaket ser vi Russlands (foreløpig) eneste hangarskip, bilde tatt i det østlige Middelhav for et års tid siden:

FLAK 25 – ADMIRAL KUZNETSOV

- Hangarskipet «Admiral Kuznetsov» – hvorfor vise dette? (1) Her er det på vei til Syria for å spre død og ødeleggelse oktober 2016, (2) Viser Russlands vilje til å projisere makt – sjømakt – globalt, og (3) Viser samtidig hvor ynkelig de er utstyrt: Dekket formet som et spretthopp. Ombord er kampfly av typen Sukhoj-33 (Flanker-D) og MiG-29K. Kan ikke ta av med full bombelast – da faller de i sjøen. (Til sammenligning: USA har 10 atomdrevne hangarskip av Nimitz-klassen)
- Men: Russland utøver et aktivt, fremoverlent og effektivt diplomati.
- På dette punkt har Putin lært av sine sovjetiske forgjengere: Det var Lenin som innførte uttrykket «nyttige idioter» om folk i Vesten som ikke var kommunister, men som villig vekk slukte hans løgnpropaganda og formidlet den videre.
- Neste flak – presidentene Putin og Trump – har jeg kalt «Good Vibrations...?», med et stort spørsmålstejn etter.

FLAK 26 – «GOOD VIBRATIONS» – ?

- Ingen av disse to er idioter (det være seg nyttige eller unyttige), men la oss ta ad notam at Russlands politiske påvirkningsindustri har et format og et perspektiv som omfatter alle nivåer i Vestens beslutningssystemer. fjorårets hacking-skandale mot USAs presidentvalg.
- Vi har her å gjøre med et sentralt element i Putins såkalte «hybrid-krig», hvor det er satt inn en hel armé av propagandister, des-informanter, hackere, netttroll m.v.
- Spesialitet: Falske nyheter. Gjerne iblandet fakta og halvsannheter.
- Som det fremgår av statusrapportene fra PST og E-tjenesten primo februar i år, er denne virksomheten også en av de viktigste truslene mot vårt eget land.
- Denne virksomheten er grundig dokumentert (jfr den finske gravejournalisten Jessikka Aros avsløringer, Kjell Dragnes' artikkel i «Norges Forsvar» høsten 2016, samt Dagbladets reportasje «Her er Putins trollfabrikk» 3. april 2015.
- Her ser vi bildet av hovedkvarteret for Putins hær av profesjonelle netttroll – Ul. Savusjkina 55 i St.Petersburg. («Til leie»):

FLAK 27 – PUTINS «TROLLFABRIKK»

- Historien gjentar seg: Ex-KGB-mannen Putin har i løpet av de siste vel 17 årene vist at han sier hva han mener og gjør som han sier. Men Putin har også lært seg den gamle russiske leksen at rå maktbruk i kombinasjon med systematisk løgn lønner seg.
- Dagens Russland er muligens en mer uberegnelig og farligere aktør på den internasjonale arenaen enn hva Sovjetunionen var i Den Kalde Krigens og «terrorbalansens» dager. Dette så meget mer som Russland samtidig gjennomfører en storstilet militær opprustning, hvor spesielt Arktis (eller det vi nordmenn kaller «nordområdene») er utpekt til det viktigste strategiske satsingsområdet. (Jeg minner også om den nylig avholdte kjempemessige «Øvelse Zapad-17» mot Østersjø-området).
- I tillegg vet vi at Russland har et digert arsenal med atomvåpen – noe som gjør Russland til en formidabel militærmakt og som i seg selv innebærer en trusel mot omverdenen.
- Russland er verdens overlegent største land i utstrekning – 17 mill. kvkm over hele 9 (tidligere 11) tidssoner. Men bortsett fra på det militære området er landet kun en annenrangs stormakt, som vi kan se av flg. tabeller over folketall og bruttonasjonalprodukt:

FLAK 28 – FOLKETALL: RUSSLAND NR. 9**FLAK 29 – BNP: RUSSLAND NR. 11**

- Etter de økonomiske oppgangsårene 1998-2008 har Russland opplevet enkelte tilbakeslag – vestlige sanksjoner som sammen med synkende oljepriser siden 2014 har fått Russland til å svi økonomisk. Men russerne er vant til å få svi, og sluker gjerne budskapet om at all elendigheten er Vestens feil og at de selv og deres regime er eksponenten for «De Gode Gjerninger».
- Internasjonalt ønsker Russland under Putin å fremstå som en makt som står i en særstilling – en makt som krever og som fortjener særlig respekt på grunn av sin størrelse og sin moralske og materielle inkl. militære overlegenhet.
- Landet utviser stor aktivitet på den internasjonale diplomatiske arena, hvor Putins utenrikspolitiske prosjekt er å bli anerkjent som respektert medlem av det gode selskap, se flg. flak:

FLAK 30 – PUTIN MED KINAS PRESIDENT XI JINPING**FLAK 31 – PUTIN MED OBAMA****FLAK 32 – PUTIN MED TRUMP****HVOR STÅR PUTIN OG RUSSLAND I DAG?**

FLAK 33 – PUTIN – TRIUMFATOR JANUAR 2017

- Aftenpostens karikaturtegning 7. januar 2017: Putin i en positur inspirert av Chaplin-filmen «Diktatoren»: Leker seg med en ball som illuderer jordkloden, forsynt med EU-emblem. Trump titter misunnelig fra bak gardinet...
- I en stort oppslått artikkel i avisen *Rossijskaja Gazeta* januar 2017 presenterte Sergej Karaganov – en av Putins mest innflytelsesrike utenrikspolitiske premissleverandører – en bred analyse av Russlands og dets regimes umåtelige vellykkethet.
- Her ser vi nok en gang Russland presentert som selve eksponenten for Det Gode, det Sanne og de Riktige verdier, i motsetning til Vesten, som representerer Det Onde, det Usanne og de Falske verdier.
- Vi møter her et selvbilde som i sin hemningsløst triumferende form og innhold kan sammenfattes i det overmodige budskapet «Russland seirer på alle fronter» eller «Seiren følger våre faner».

JEG RUNDER AV MED Å VISE ET BILDE FRA VÅRT EGET HJEMLAND:

FLAK 34 – RUSSLAND I NORGE?

- Russiske gateskilt i Kirkenes. Ingen kommentarer, men det reiser et spørsmål:
- Hva slags signaler er det vi formidler på denne måten?

Jeg minner om at temaet for dette foredraget har vært *Russlands historie – formende faktorer for dagens utfordringer* – og *ikke hva* disse utfordringene består i.

Likevel bør det også tilføyes noe ganske få ord om sistnevnte forhold, og ikke minst – hvordan disse utfordringene bør gripes an fra omverdenens side:

Jeg tror det er viktig for det første å erkjenne at dagens Russland utgjør en trussel mot internasjonal stabilitet og orden. Et første skritt med hensyn til å forholde seg til denne trusselen, er å forstå at russisk krigersk adferd ikke er et tegn på nyvunnet styrke, men et utslag av kronisk, margstjelende svakhet.

Det betyr ikke at en énsidig tøff konfrontasjons- eller isolasjonspolitik er nøkkelen til å håndtere Vestens forhold til Russland. Den vanskelige utfordringen består i å finne en optimal 'mix' av *inkluderende tiltak* og *klare krav* med hensyn til hva som forventes av et land som aspirerer til en plass blant siviliserte nasjoner. Dette tilsier en form for balansegang som vi fra norsk side bør ha solide erfaringer i å utføre. Men selv om vi fra norsk side gjerne roser oss av vårt tusenårige gode forhold til Russland, lever heller ikke vi i et storpolitisk vakuum med handlingsrom for utenrikspolitisk solospill. Vårt sikkerhetspolitiske ståsted er sammen med våre NATO-partnere.

Et svekket, usikkert og uforutsigbart land med atomvåpen er farlig – *muligens* (men ikke uten videre opplagt) en farligere aktør på den internasjonale arena enn hva

Sovjetunionen i sin tid var. Det bekymringsfulle ville være om Russland nok en gang skulle falle for fristelsen til å ty til hasardiøs eventyrpolitikk med bruk av militære maktmidler mot andre land – det har jo fungert før, så hvorfor ikke atter en gang? Det er en eventualitet som hverken Russland eller verden for øvrig vil ha godt av.

Disse dystre perspektivene er vel å merke en fremskrivning av de mest urovekkende tendensene i dagens situasjon, basert på utviklingen i den nære fortid. Trøsten får være at all erfaring tilsier at denne type spådommer før eller siden – og især jo lenger tiden går – har det med å slå feil.

I politikkens verden må man stundom ta til takke med resignert å konstatere at 'veien blir til mens man går'. Hva forståelsen av Russland – og vårt forhold til dette landet – angår, vil vi likevel være best tjent med å være utstyrt med mest mulig realistiske *veikart*. At slike veikart i noen grad vil være basert på mer eller mindre treffsikre spådommer, er en del av den virkeligheten som vi må leve med.